

SÜRÜ YÖNETİMİNDE DÖL VERİM DÜZEYİNİ GÖSTEREN ÖLÇÜTLER

Uzm. A. Mutlu UYGUR

Süt sığırcılığında istenilen verimin elde edilmesi ve sürünün devamı, başarılı bir sürü idaresine bağlıdır. Sürü yönetimi denildiğinde, bir süt sığırı işletmesinden sağlanan geliri en üst seviyeye çıkarmak amacıyla, sürü düzeyinde yapılması gereken uygulamalar anlaşılmalıdır. Bir başka ifade ile yetiştiricinin üretim politikası, sürü yönetimi olarak ifade edilebilir.

Sürü yönetiminin amacı, hayvanların rahat ve konforunu da dikkate alarak sürüyü bir iş adamı yaklaşımıyla yönetmektir. Bu bakış açısıyla sürüdeki hayvan sayısına bağlı olmaksızın, bu hayvanlara ait veriler toplanır, değerlendirilir, işletmeye yönelik kararlar alınır ve uygulanması sağlanır. Böylelikle sürü yönetimi hiçbir zaman sonlanmayan bir döngü şeklinde devam eder.

Süt sığırcılığında sürü yönetiminin en önemli hedeflerinden birisi kârlılıktır. Bu amaçla insan, sığır, toprak, sermaye ve diğer kaynakların doğru kullanılması gerekmektedir. Ayrıca yönetici sorunları saptamalı, gelir ve giderleri göz önüne alarak uygun çözümler üretmeli ve bunları uygulayabilmelidir. Hedefleri belirleme, kaynakları tahsis etme, planlama, uygulama, değerlendirme ve gözden geçirme ile ilgili konularda yöneticinin kararları işletmenin başarılı ya da başarısız yönetilmesine neden olacaktır.

Döl verimi sürü yönetiminden büyük ölçüde etkilenir. İyi bir döl veriminin anlamı; daha yüksek günlük süt verimi, yıllara göre daha fazla buzağı üretimi, daha yüksek bir verim için daha fazla seleksiyon imkanı demektir.

Bir işletmede döl verim düzeyini gösteren ölçütler şunlardır:

İlk buzağılama yaşı: İneklerin ilk defa buzağıladığı yaştır. Doğal olarak ilk defa damızlıkta kullanma yaşına bağlıdır. Düvelerin ilkine damızlıkta kullanıma yaşı; hayvanın gelişmesinde, yaşam boyu veriminde ve kondüsyonunda bir gerilemeye yol açmayacağı en erken yaştır.

Bir hayvanın, hayatının her gününe düşen verimin maksimum olabilmesi için, ilk buzağılama yaş ortalamasının 24 ay olması gerekir. Düvelere ilk tohumlama veya aşım, hayvanlar ergin ağırlıklarının 2/3'üne ulaştıklarında yapılabilir. Ülkemizde yetiştiriciliği yapılan kültür ırkı sığırlardan Siyah Alaca'ların 320-330 kg, İsviçre Esmer'lerinin 325-340 kg ve Jersey'lerin 250 kg canlı ağırlıkta iken ilk defa gebe bırakılmaları önerilmektedir.

Buzağılama aralığı: Birbirini izleyen iki doğum arasındaki süredir. Buzağılama aralığının, süt sığırcılığında optimum 12 ay olması istenir. Bir sürüde buzağılama aralığı süresi ortalamasının 13 ayı geçmesi durumunda nedenler belirlenip sorunlar giderilmelidir.

Servis periyodu: İneğin buzağılamasından yeniden döl tutuncaya kadar geçen süredir. Buzağılama aralığının 12 ay dolaylarında gerçekleşmesi için servis periyodunun 70-90 gün olması gerekir. Servis periyodunun 70 - 90 günde gerçekleşmesi içinde inekler doğumdan sonra gözlemlenen ilk kızgınlık yerine, onu izleyen ikinci kızgınlıkta tohumlanmalı ve gebe kalmalıdır.

Buzağılamadan sonraki ilk kızgınlık: Normal ve sağlıklı inekler buzağılamadan sonraki 40 gün içinde kızgınlık gösterirler. İlk kızgınlık buzağılamayı izleyen ilk 10 gün içinde görülebilir. Ancak bu ilk kızgınlık her zaman saptanmayabilir. Çünkü işaretleri zayıftır.

Buzağılamadan sonra ilk tohumlama: İdeal buzağılama aralığı olan 365 güne ulaşılabilme için tohumlama veya aşımın buzağılamadan sonra olabildiğince erken başlatılması gereklidir. Buzağılamadan sonra her ineğin belli bir süre dinlenip üreme organlarının yenilenmesine ihtiyacı vardır.

Normal sağlıklı inekler buzağılamadan sonraki 40. günden sonra başarı ile tohumlanabilir veya boğaya verilebilir. Bununla beraber bu gibi erken tohumlama ve aşımlarda gebelik oranı düşüktür (% 40-50 veya daha az). Buzağılamadan sonra ilk tohumlama veya aşımın 60. gün civarında yapılması halinde gebelik oranı daha yüksek olur (%60 - %70).

İki kızgınlık arası süre ve tohumlamalar: İki kızgınlık arası süre ortalama 21 gündür. Eğer bir inek yapılan tohumlama veya aşımdan sonra gebe kalmazsa ortalama 21 gün sonra tekrar kızgınlık gösterir.

İnek ya da düvelerde kızgınlık sürelerinin başlangıcını saptamak zordur. Kızgınlık süreleri farklı olabileceğinden kızgınlığın ne zaman başladığı iyi bilinmelidir. Kızgınlığın başlangıcı hakkında doğru bir bilgiye sahip olabilmek için iyi ve düzenli kızgınlık kontrolleri yapılması şarttır.

İneklerde kızgınlık yaklaşık 18-24 saat sürmektedir. Kızgınlık başlangıcını takip eden 12. ile 18. saatler arasında yapılan tohumlamalar başarılı bir döl verimi için en uygun zamandır. Yani tohumlama için en iyi zaman kızgınlığın ikinci yarısının başlangıcından, kızgınlık belirtilerinin bittiği ilk 8 saate kadar olan zamandır. Bu nedenle pratikte, sabah kızgınlık gösteren inek ve düvelerin öğleden sonra, öğleden sonra kızgınlık gösterenlerin ise ertesi sabah tohumlanması veya aştırılması önerilmektedir.

İneklerde gözlenen kızgınlık belirtileri şunlardır;

- Diğer ineklerin kendisine atlamasına izin verir,
- Diğer hayvanların üreme organlarını sık sık koklar,
- Sık sık bağıırır, huzursuzdur, sinirlidir,
- Ahırda diğerleri yatarken ayakta durur, yatmaz,
- Grup halinde dolaşma eğilimi gösterirler,
- Normalden daha az dinlenerek zaman geçirirler,
- Vulvası (gerisi) şiş, kızarıklık ve nemlidir,
- Sağrı ve kuyruk başı kirlenir ve mukoza akıntıları ile bulaşıkır,
- Süt verimi aniden belirgin bir şekilde düşer.
- Yem yeme isteği azalır,
- Vücut ısısı biraz yüksektir (1 °C kadar).

Gebe kalma oranı: Buzağılamadan sonraki ilk tohumlama ya da aşımda gebe kalma oranı çiftliğin döl verimliliğini gösteren önemli bir ölçüttür. Gebe kalma oranı, sürü düzeyinde ilk aşım ya da tohumlamada gebe kalanların oranını veren bir ölçüttür. Ancak bu ölçüt; tohum kalitesi, ineğin sağlığı, tohumlama zamanı, sperma taşıma ve tohumlama tekniğine bağlı olarak değişmektedir.

Gebelik başına tohumlama sayısı: Bir sürüde her bir gebelik için gerekli olan ortalama tohum veya aşım sayısı olup, ideali 1'dir. Ancak, buna ulaşmak mümkün olmaz. Normal ortalama değer 1,3-1,6 olarak kabul edilir. Bu değer 1,7'yi aşması sürüde üreme gücünün düşük olduğunu gösterir.

Buzağılama oranı (doğan buzağı oranı): Sürü düzeyinde toplam inek sayısına göre yılda doğan buzağı oranını tanımlar. İyi yönetilen işletmelerde buzağılama oranı % 90' ın üzerindedir. % 80-90 oranı orta, % 80'nin altındaki sürülerde sorun olarak kabul edilir.

Üreme etkinliği: Bir ineğin gebe kalıp canlı bir buzağı doğurabilme yeteneği üreme etkinliği olarak tanımlanabilir. Sığırların her yıl buzağı vermesi ilkesine göre düzenlenmiş bir ölçüttür. Sürüde inek başına yılda ortalama bir canlı buzağı elde ediliyorsa üreme etkinliği % 100' dür. Üreme etkinliği için % 75-85 değeri uygun sayılır.

Yukarıda anlatılan ölçütlerin ideal koşullar altında optimal değerleri aşağıdaki çizelgede verilmiştir.

Çizelge: Sürü üreme etkinliği ölçütleri.

Ölçütler	Birim	Optimal Değer
İlk damızlıkta kullanılma yaşı	ay	14-16
İlk buzağılama yaşı	ay	23-26
İlk kızgınlık görülene kadar geöen süre	gün	<45
İlk aşım için geöen süre	gün	<70
Servis periyodu	gün	<110
Buzağılama aralığı	ay	12,5-13
Gebelik başına aşım sayısı	sayı	<1,7
İlk aşımda gebelik oranı	%	60
İkinci aşımda gebelik oranı	%	80
Üçüncü aşımda gebelik oranı	%	90
Düşükler	%	<5
Sonun atılmaması	%	<8
Metrit (uterus enfeksiyonu)	%	<10
Yumurtalık kistleri	%	<10

Sütünüz bol, kazancınız bereketli olsun ...